

A kismencedei sugárkezelés és kemoterápia okozta hüvelyi toxicitás előfordulása és kezelése

Varga Szilvia dr.

Országos Onkológiai Intézet, Sugárterápiás Központ, Budapest (Osztályvezető: Prof. Dr. Polgár Csaba)

Kismencedei sugárkezelést leggyakrabban méhnyakrák és méhtestdaganat miatt végzünk. A kismencedei sugárkezelés az ismert gasztrointesztinális és urogenitális mellékhatások mellett gyulladást okoz a hüvelynyálkahártyán, amihez égő, viszkető érzés társul, fájdalom is jelentkezhet. A hüvelyfal mikrosérülései miatt a hüvelyfal összetapadhat, hidratáltsága csökken, míg mélyebb sérülések esetén hegesedhet, rugalmatlanná válik, szűkület alakul ki. A kemoterápia a hüvelyben a menopauzához hasonló tüneteket okoz. Bár ezek a hüvelyi mellékhatások gyakoriak, a betegek szemérmessége miatt mégis ritkán dokumentáltak. A sugárkezelés és kemoterápia okozta hüvelyi mellékhatások kezelése azért nagy jelentőségű, mert ezek enyhítése segíti a betegeket a teljes terápia véghezvitelében. Jelen cikk kitér a mellékhatások lokális kezelésére, különös tekintettel a hialuronsav-tartalmú hüvelykúp alkalmazására.

Kulcsszavak: hüvelyszárazság, kismencedei sugárkezelés, kemoterápia, hialuronsav

Prevalence and treatment of radiotherapy and chemotherapy induced vaginal toxicity

The pelvic radiotherapy is often administered to women treated for cervical and endometrium cancer. The radiotherapy can cause not only gastrointestinal and genitourinary side effects but produce vaginal toxicity, inflammation of vaginal wall (itching and burning) and pain also can be occurred. The microinjury of vaginal wall can cause atrophy, reduced lubrication, and pain. The deeper injury of the vaginal wall is responsible for fibrosis, decreased elasticity and stenosis. Chemotherapy causes the same effects in the vagina which can be found in menopausal women. The treatment of radiotherapy and chemotherapy induced vaginal toxicity is very important, because reduces postirradiation signs and helps finishing the total course of radiotherapy. This article evaluates the efficacy of local treatment of vaginal side effects, especially the usage of vaginal ovules containing hyaluronic acid.

Key words: Vaginal dryness, Pelvic radiotherapy, Chemotherapy, Hyaluronic acid

Bevezetés

Kismencedei sugárkezelést leggyakrabban méhnyakrák és méhtestdaganat miatt végzünk, de lokálisan előrehaladott végbéldaganatok neoadjuváns kezelésének is része a kismencedei sugárkezelés. Méhtestdaganatok esetén a sugárkezelés általában a műtétet követő adjuváns kezelés, míg méhnyakrákok esetén a definitív radio-kemoterápia része. A nőgyógyászati daganatok ke-

zelésében a kismencedei teleterápiát gyakran brachyterápiával egészítjük ki.

Sugárkezelés okozta hüvelyi mellékhatások típusai

A kismencedei sugárkezelés az ismert gasztrointesztinális és urogenitális mellékhatások mellett gyulladást okoz a hüvelynyálkahártyán. A korai mellékhatások a kezelés ideje alatt, illet-

ve közvetlenül a kezelés után jelentkeznek, míg a késői mellékhatások akár egy-két év múlva alakulnak ki, és tartósan fennállnak. A sugárkezelés okozta hüvelylgyulladásokhoz égő, viszkető érzés társul, érzékenység, fájdalom is jelentkezhet. A hüvelyfal mikrosérülései miatt a fal összetapadhat, a hidratáltság, nedvesedés csökken, amelynek következménye a hüvelyszárazság, viszketés. Mélyebb sérülések esetén a hüvelyfal hegesedhet,

rugalmatlanná válhat, szűkület alakulhat ki. Ezek a tünetek fájdalmasá tehetik a szexuális együttélést, amely érzelmi és lelki problémához, szorongáshoz, önértékelési zavarokhoz vezethet. A hüvelyi mellékhatások gyakoriak, mégis, a betegek szemérmessége miatt ritkán dokumentáltak. A mellékhatások súlyossága függ a besugárzás fizikai jellemzőitől (teljes dózis, frakciók dózisa) és a beteg biológiai jellemzőitől (életkor, diabetes mellitus, hipertónia, korábbi műtétek, immunstátusz).

Sugárkezelés okozta hüvelyi mellékhatások előfordulási gyakorisága

Különböző előfordulási gyakoriságról számolnak be az ezzel a kérdéssel foglalkozó szerzők. Robinson J, et al. (1999) 78-96%-os előfordulásról számolt be endometriumrák/méhnyakrák miatt adjuváns sugárterápiában részesülő nőknél [1]. Nunns D, et al. (2001) 61,3%-ban említ hüvelyi atrofíát és 54,7%-ban hüvelyi szűkületet [2]. Chang I, et al. (2008) összesen 12,7%-os hüvelyi toxicitásról számolt be 173 endometriumrák miatt kezelt nő esetében [3]. Hartman et al. (1988) szerint hüvelyi toxicitás 24%-ban fordult elő 45 évnél fiatalabb nőknél, míg 48%-os előfordulásról számoltak be 45 évnél idősebb nők között [4].

Kemoterápia okozta hüvelyi toxicitás

A kemoterápia a hüvelyben a menopauzához hasonló tüneteket okoz, hüvelyhám-atrófiához vezet a csökkent ösztrogénszint miatt. A hüvelyfal elvékonyodik, rugalmatlanná válik, a nedvesedés csökkenése miatt hüvelyszárazság, viszketés alakulhat ki, a Döderlein-flóra helyett gyakran patogén cocculus jelennek meg [5].

Kezelési lehetőségek

A hüvelygyulladás és -szárazság kezelésére leggyakrabban a betegek lokális tüneti szereket alkalmaznak, síkosító zselét, lokális hidratáló készítményeket, antiszeptikus kúpokat, ösztrogéntartalmú krémeket, ritkábban célzott antibiotikumot és antimikotikumot.

Hialuronsav-tartalmú hüvelykúppal végzett megfigyeléses vizsgálat [7]

Hüvelyi kisműtétek után, illetve a posztmenopauzában jelentkező hüvelyszárazság miatt gyakran alkalmazzák a hatékonynak bizonyult hialuronsavat. Markowska J, et al. kismencedei sugárkezelésben részesülő betegeknél (n=130) vizsgálta a kezeléssel összefüggésben jelentkező hüvelyi mellékhatásokat. A beteg által kitöltött kérdőívek szerint a hialuronsavat tartalmazó hüvelykúp használatával szignifikánsan csökkent a hüvelyszárazság, a viszkető, égő érzés és a hüvelyfal-összetapadás aránya. A felmérést a kezelést követő 1, 3 és 6 hónap elteltével végezték. Jelentős javulást a 3. hónapig észleltek, ami ezt követően a 6. hónap végéig fennmaradt. A sugárkezelés alatt 10 napig 1 kúpot, majd egy hónapig minden másnap 1 kúpot, a második hónaptól kezdve minden 3. nap 1 kúpot használtak a vizsgálatba bevont betegek.

Következtetések

A hialuronsav hidratál, védi a sejteket az oxidatív károsodásoktól, szabályozza a gyulladással kapcsolatos reakciókat, így segíti a szövetek regenerálódását. Nedvességgel tölti fel a kiszáradt szöveteket, erősíti a szövetek szerkezetét, tónusát, javítja tápanyagellátá-

sukat és rugalmasságukat, képes felgyorsítani az újrahámósodást, sejtvédő, és segíti a sebgyógyulást. A hialuronsav biztonságossága igazolt, és hatásosnak bizonyult a gyulladás csökkentésében, ezért a szupportív terápia innovatív eszköze lehet a besugárzások hüvelyi mellékhatásainak kezelésében [6].

A Cikatridina® hüvelykúp a hialuronsav mellett Aloe vera-, körömvirág-, teafa- és tigrisfűkivonatot is tartalmaz, így a jól ismert hialuronsav előnyeit a hozzáadott gyógynövénykivonatok additív hatása egészíti ki. A kúp hormonmentes, komplex hatású, tartósan alkalmazható, és onkológiai betegek is biztonságosan használhatják. A hüvelyszűkület hatékonyabb megelőzése érdekében, különösen fiatal páciensek esetén hüvelydilátor használata, illetve kismencedei torna végzése is feltétlenül javasolt [5].

IRODALOM

1. Robinson JW, et al. Psychoeducational group increases vaginal dilation for younger women and reduces sexual fears for women of all ages with gynecological carcinoma treated with radiotherapy. *Int J Radiation Oncology Biol Phys* 1999; 44(3): 497–506.
2. Nunns D, et al. The morbidity of surgery and adjuvant radiotherapy in the management of endometrial carcinoma. *Int J of Gynecological Cancer* 2001; 10(3): 233–238.
3. Chang I, et al. Vaginal vault brachytherapy as sole postoperative treatment for lowrisk endometrial cancer. *Brachytherapy* 2008; 7: 195–199.
4. Hartman P, Diddle AW. Vaginal stenosis following irradiation therapy for carcinoma of the cervix. *Cancer* 1972; 30(2): 426–429.
5. Cassaro N, et al. Efficacy of topical therapy with vaginal ovules containing hyaluronic acid in the treatment of the side effects of radiotherapy and chemotherapy on the vagina. *Italian Journal of Obs and Gyn* 2009; 31(8): 2–7.
6. Consentino D, et al. Hyaluronic acid for treatment of the radiation therapy side effects: systematic review. *European Review for Medical and Pharmacological Sciences* 2018; 22: 7562–7572.
7. Markowska J, et al. The effect of Cikatridina preparation on changes in the vagina due to radiotherapy treatment of cervical or endometrial cancer. *Observational study Curr Gynecol oncol* 2013; 11(2): 97–102.